

היום נלמד בעזרת ה':

ברכות דף כט

שמעון הפקולי הסדיר את תפילת שמונה עשרה על הסדר (ראה ב'מושגים בדף'), ואת ברכת המינים תיקן שמואל הקטן. בשנה אחרת ירד שמואל הקטן לפני התיבה, ושכח את ברכת המינים (= בזמנם התפללו בעל-פה) וניסה להיזכר בה שתיים ושלוש שעות ולא העלוהו (= לא הורידו אותו מהתיבה).

הגמרא מקשה למה לא הורידו אותו מהתיבה, והרי אמר רב יהודה ששליח ציבור שדילג את ברכת המינים מורידים אותו, היות וחוששים שמא הוא מהמינים שהברכה נתקנה כנגדם ולכן דילג עליה. הגמרא מתרצת ששמואל הקטן כבר התחיל בברכה רק שטעה באמצעיתה, ובמקרה כזה לא חוששים שהוא מין.

בהקשר לכך הגמרא דנה האם יתכן שצדיק יהפוך לרשע? שהרי יוחנן היה כהן גדול 80 שנה ובסוף ימיו נעשה צדוקי.

הגמרא מבארת את דברי רבי יהושע (במשנה לעיל) שמתפלל אדם 'מעין שמונה

עשרה': לדעת רב הכוונה שמתפלל 'מעין כל ברכה וברכה' (= אומר בקיצור, כגון: 'אתה חונן לאדם דעת, ברוך אתה ה' חונן הדעת'). ולדעת שמואל הכוונה שאומר את תפילת 'הביננו'.

הגמרא דנה האם יכול להתפלל 'הביננו' במוצ"ש (= שצריך לומר 'אתה חוננתנו') ובימות הגשמים (= שצריך לבקש טל ומטר).

מה הדין אם טעה ולא הזכיר גבורות גשמים (= משיב הרוח ומוריד הגשם) בברכת מחיה המתים? ומה הדין אם שכח ולא הזכיר שאלה בברכת השנים (= בקשת ותן טל ומטר)?

טעה ולא הזכיר הבדלה (= 'אתה חוננתנו') בחונן הדעת לא חוזר, כיון שיבדיל בביתו על הכוס.

טעה ולא אמר 'יעלה ויבא' בראש חודש: אם נזכר לפני שסיים תפילתו חוזר ל'עבודה' (= רצה), ואם נזכר לאחר שסיים תפילתו וכבר עקר את רגליו, חוזר לראש (= לתחילת התפילה).

(המשך בדף הבא ↓)

(המשך מדף קודם ↑)

רב נחמן בר יצחק סובר שאם רגיל לומר 'תחנונים' (= כגון אלוקי נצור) לאחר התפילה, אז גם אם עקר את רגליו חוזר ל'רצה'. ויש אומרים שרב נחמן בר יצחק סובר שבכל מקרה אם כבר עקר את רגליו חוזר לראש, ורק אם לא עקר את רגליו הדבר תלוי - שאם סיים תפילתו ורגיל לומר תחנונים חוזר ל'רצה', ואם לא רגיל לומר תחנונים חוזר לראש.

ביאור דברי המשנה לעיל ש'העושה תפילתו קבע אין תפילתו תחנונים': לדעת רבי יעקב בר אידי 'קבע' משמעותו שהתפילה דומה עליו כמשא כבד שרוצה להיפטר ממנו, לרבנן הכוונה שלא מתפלל בלשון תחנונים, לרבה ורב יוסף הכוונה שמתפלל תפילה 'קבועה' - שלא מחדש שום דבר בתפילתו, ומתפלל בנוסח קבוע כל יום, ולדעת אביו ורבי חנינא הכוונה שלא מתפלל בזמן 'דמדומי חמה' (= שחרית בנץ, ומנחה סמוך לשקיעה).

בארץ ישראל קיללו את המתפלל מנחה סמוך לשקיעת החמה, שמא יעבור הזמן. **שנינו במשנה לעיל:** "ההולך במקום סכנה מתפלל תפילה קצרה ואומר הושע ה'..... בכל פרשת העיבור יהיו צרכיהם לפניך...". הגמרא מבארת מה הכוונה 'פרשת העיבור': (1) אפילו בשעה שאתה מתמלא עליהם כעס כאשה מעוברת (= מלאה) יהיו כל צרכיהם לפניך. (2) אפילו בשעה שהם עוברים על דברי תורה (פרשת העיבור = פורשים לעבירה) יהיו כל צרכיהם לפניך.

אמר אליהו הנביא לרב יהודה אחיו של רב סלא החסיד: לא תרתח ולא תחטי (= לא תכעס ולא תחטא, שהכעס מביא לידי חטא). לא תרוי ולא תחטי (= אל תשתכר מין ולא תחטא). וכשאתה יוצא לדרך הַמְלֵךְ בקונך וצא (= טול רשות מבוראך ואח"כ תצא), וכונתו לתפילת הדרך.

מושגים בדף

שמעון הפקולי הסדיר את תפילת שמונה עשרה על הסדר: את תפילת 'שמונה עשרה' תיקנו אנשי כנסת הגדולה, שמעון הפקולי סידר אותה לפי סדר הברכות (= אבות, מחיה המתים, אתה קדוש, וכו'). **גבורות גשמים:** בברכת מחיה המתים מזכירים שבתו של הקב"ה שמוריד גשם, ובברכת השנים מבקשים שיוריד לנו גשם.